

The relationship between environmental performance of Shahrood municipality and citizens' environmental citizenship behavior

Javad Vafaei^{1*}, Ehsan Karimi²

Received date: 2022/02/28

Acceptance date: 2022/07/28

Abstract

One of the most important issues in recent years has been the environmental issues pertinent to the lives of citizens in the urban environment. Municipalities are recognized as one of the important pillars in preservig the urban environment. The environmental performance of municipalities play an important role in maintaining the environment of cities. Therefore, it is expected that the proper performance of the municipalities in this domain will lead to citizens' attention to urban environment. To this end, the present study aimed to investigate the relationship between the environmental performance of Shahrood municipality and the environmental citizenhip behaviors of citizens in Shahrood. In order to collect data, a researcher-made questionnaire was used. The statistical population was the city of Shahrood. Data analysis was performed using structural equation method, the results of which showed that from the citizens' perspectives, the environmental performance of Shahrood municipality is in good condition. There was also a positive and significant relationship between the environmental performance of the municipality and the environmental citizenship behaviors of the citizens. According to the results, it is expected that in order to preserve and maintain sustainable development of cities as well as paying attention to the citizens, Shahrood municipality will continue to address the status of urban environment more seriously.

Key words: environmental performance, environmental citizenship behavior, Shahrood municipality

---

1- PhD student in public administration, majoring in organizational behavior management (Corresponding author). Email: parsika64@yahoo.com
2- Lecturer of Islamic Azad University, Shahrood branch

بررسی ارتباط عملکرد زیست‌محیطی شهرداری شاهرود با رفتار شهروندی محیط‌زیستی شهروندان

جواد وفایی^۱، احسان کریمی^۲

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۲/۰۹

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۵/۰۳

چکیده

یکی از مهم‌ترین موضوعات سال‌های اخیر مسائل زیست‌محیطی پیرامون زندگی شهروندان در محیط شهری بوده است. شهرداری‌ها به‌عنوان یکی از ارکان مهم در حفظ محیط‌زیست شهری شناخته می‌شود که عملکرد زیست‌محیطی شهرداری‌ها نقش مهمی در حفظ محیط‌زیست شهرها دارد؛ بنابراین می‌توان انتظار داشت عملکرد مناسب شهرداری‌ها در این حیطه منجر به توجه بیشتر شهروندان به محیط‌زیست شهری خواهد شد. از این‌رو تحقیق حاضر باهدف بررسی رابطه عملکرد زیست‌محیطی شهرداری شاهرود با رفتارهای شهروندی محیط‌زیستی شهروندان شهر شاهرود انجام شد. به‌منظور جمع‌آوری اطلاعات از پرسش‌نامه محقق ساخته استفاده شد. جامعه آماری شهر شاهرود بود. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از روش معادلات ساختاری صورت گرفت که نتایج نشان داد از دیدگاه شهروندان عملکرد زیست‌محیطی شهرداری شاهرود در وضعیت مناسبی قرار دارد. همچنین ارتباط مثبت و معنی‌داری بین عملکرد زیست‌محیطی شهرداری با رفتارهای شهروندی محیط‌زیستی شهروندان مشاهده شد. با توجه به نتایج به‌دست‌آمده انتظار بر این است در جهت حفظ و توسعه پایدار شهرها و همچنین توجه به ساکنین شهر، وضعیت زیست محیط شهری در توسط شهرداری شاهرود با جدیت بیشتری ادامه پیدا کند.

کلیدواژه: عملکرد زیست‌محیطی، رفتار شهروندی محیط‌زیستی، شهرداری شاهرود

^۱ دانشجوی مقطع دکتری مدیریت دولتی، گرایش مدیریت رفتار سازمانی (نویسنده مسئول). ایمیل: parsika64@yahoo.com

^۲ مدرس دانشگاه آزاد اسلامی واحد شاهرود

مقدمه

محیط‌زیست شهروندی محیطی است که ما انسان‌ها در آن زندگی می‌کنیم، از آن تأثیر می‌گیریم؛ استفاده می‌کنیم و در مجموع نیازهایمان را با آن برآورده می‌کنیم. ما همواره با محیط‌زیست اطرافمان در ارتباط هستیم و ما نیز بر آن تأثیر می‌گذاریم. انسان بدون محیط‌زیست سالم نمی‌تواند دوام بیاورد و محکوم به نابودی است. این محیط خانه امن ما برای بقا است. تخریب آن در واقع از بین بردن نسل بشر و تمام موجودات اطراف آن است. انسان بایستی همواره سعی کند که در هنگام استفاده از منابع و امکانات موجود در طبیعت، نظم و تعادل آن را حفظ نموده و با کمترین آسیب موارد پیش‌آمده را جبران کند. اگر درختان را برای مصارفی مانند کاغذ و یا لوازم چوبی قطع می‌کند علاوه بر اینکه بایستی در همین زمینه صرفه‌جویی نماید باید به فکر استفاده از مواد جایگزین دوستدار طبیعت بوده و به جای درختان قطع شده حتماً درختان جدید بکارند، و یا اگر مجبور به استفاده از سوخت‌های فسیلی است حتماً به دنبال سوخت‌های پاک باشند و از انرژی‌های طبیعی مانند نور خورشید و یا باد استفاده نموده و میزان آلاینده‌ها را به حداقل برسانند. از طرفی در خصوص لوازم و تجهیزات مورد نیاز مصرفی جامعه باید سعی شود از موادی استفاده نمود که قابلیت بازیافت و ورود دوباره به چرخه تولید را داشته باشند تا هم از لحاظ اقتصادی به صرفه باشد و هم از منابع طبیعی موجود کمتر برداشت شود که به تبع آن تخریب محیط‌زیست نیز کاهش می‌یابد (آزادخانی، ۱۳۹۹). باید بدانیم که برای به دست آمدن نتایج قابل قبول در این راستا حتماً فرهنگ دوستدار محیط‌زیست یا طرف‌دار محیط‌زیست را در جامعه نشر داده، چرا که این امر قبل از اینکه یک مسئله فنی و یا حرفه‌ای باشد یک مسئله فرهنگی است رمز موفقیت در این راه مشارکت تمام آحاد جامعه بشری است و این ممکن نیست مگر اینکه انسان‌ها واقعاً موضوع را پذیرفته، و در این راه اهتمام کامل ورزند. همه کشورهای جهان باید با هم همکاری داشته باشند و عملاً قوانین وضع شده را رعایت نمایند. رخی کشورها در ای مسیر پیشرو هستند، کشور ما هم در برخی قوانین کمبودهایی دارد لیکن در خصوص آموزش اصول محیط‌زیست پایه و نیز قوانین مربوط به آن و همچنین رعایت این امر دچار نقصان خیلی بیشتری است. شهروندی محیط‌زیستی از مهم‌ترین انواع شهروندی است. ما در برابر نسل‌های آینده و موجودات دیگر مسئولیت داریم. مسلماً بی‌توجهی به وظایف شهروندی زیست‌محیطی پیامدهای جبران‌ناپذیری را برای محیط‌زیست و جامعه شری دارد (امیراعلایی و همکاران، ۱۳۸۹). امروزه شهرها با مسائل و مشکلات زیست‌محیطی فراوان روبه‌رو هستند، موضوعاتی مانند زباله‌ها، آب آشامیدنی سالم، فاضلاب، کنترل ترافیک، فضای سبز و منظر شهری، آلودگی هوا، صنوف مزاحم و غیره. این موضوعات به‌طور کلی و یا حتی به‌تنهایی می‌توانند محیط‌زیست را تهدید به خسارت و نابودی نمایند؛

¹ . Azadkhani

² . Amir Alaei and colleagues

بنابراین مدیریت شهری در همه کشورها به دنبال حل مسائل فوق‌الذکر هستند. شاید برخی دیرتر به اهمیت موضوع پی بردند و یا به لحاظ فرهنگی، اجتماعی و یا اقتصادی کاملاً در این راه قرار نگرفته‌اند لیکن در هر صورت با همه این موارد به جد روبه‌رو شده‌اند قطعاً اقدامات دیر هنگام در این زمینه خسارات زیادی برای آن کشورها و نسل‌های آینده‌شان از هر نظر دارد (فیروزجاییان و شفیعی، ۱۳۹۶).

زباله

موضوع زباله و دفع آن از مهم‌ترین مسائل مربوط به شهرها و حتی روستاها است. زباله اصطلاحاً به فضولات جامد، نیمه جامد یا مایعی گفته می‌شود که ظاهراً بدرد نخور بوده و دور ریخته می‌شود. مهم‌ترین بخش زباله‌ها زباله‌های خانگی هستند که با افزایش جمعیت و تنوع مواد مصرفی در جامعه روزبه‌روز متنوع‌تر و بیشتر شده‌اند، موادی مانند کاغذ، شیشه، فلزات، پلاستیک، لوازم الکتریکی، باتری‌ها، پارچه، باقیمانده‌های مواد غذایی و غیره که در بیشتر جوامع پس از جمع‌آوری به روش‌های مختلف بر اساس شرایط اقتصادی (مکانیزه یا غیر مکانیزه) در یک محل بنام، محل دفن زباله یا لندفیل دفن می‌گردند. در محل گودال‌های دفن زباله لوله‌هایی برای خروج گازهای متصاعد شده از انباشتن زباله‌ها که عموماً گازهای گلخانه‌ای بوده و برای محیط‌زیست زیان‌بار است تعبیه می‌گردد، این انباشتگی دارای مقدار قابل توجهی شیرابه است که قاعدتاً پس از خروج از بین لایه‌های زباله در زمین اطراف خود نفوذ کرده و بافاصله زیادی آب‌های زیرزمینی را غیرقابل استفاده می‌نماید، از طرفی بسیاری از موادی که در زیر خاک دفن می‌گردد، قابلیت استفاده مجدد دارند و سرمایه‌های یک جامعه بشمار می‌آیند با استفاده مجدد از آنها از منابع طبیعی نیز برداشت کمتری می‌شود. مثلاً کاهش قطع درختان و استخراج معادن و نفت (عبدلی، ۱۳۹۵).

بازیافت زباله‌ها

به فرایند استفاده مجدد از موادی که عنوان زباله به خود می‌گیرند بازیافت می‌گویند به عبارت دیگر فرایند جمع‌آوری، اصلاح و به جریان در آوردن مجدد تولیدات مصرف شده به گونه‌ای که بتوان از آنها مجدداً استفاده کرد بازیافت می‌گویند. مهم‌ترین روش تسکین و تخفیف مشکل، مواد زائد است. بازیافت در واقع به مفهوم کنترل کمی و کیفی زباله جامد است و تنها به جمع‌آوری زباله برای استفاده مجدد خلاصه نخواهد شد. پردازش و بازیافت مواد به‌عنوان یکی از عناصر مهم نظام مدیریت مواد زائد مطرح است که هم می‌تواند در سایر عناصر به کار گرفته شود و هم به‌صورت مستقل در نظام مدیریت مواد زائد عمل کند (عبدلی، ۱۳۹۵).

¹ . Firouzjaian and Shafi'i

² . Abdali

از نظر توسعه پایدار که خواهان یک زندگی ایده‌آل با استاندارد بالا برای نسل حاضر و نسل‌های آینده است. مسئله بازیافت و کاهش مواد زائد از اهمیت ویژه‌ای برخوردار شده است. در حالی که آگاهی و درک مردم نیز نسبت به این مسئله روز بروز بیشتر شده و توجهی بیش از گذشته به آن دارند بازیافت نه تنها سبب کاهش معضلات مسئولین شهری در ارتباط با مواد زائد جامد می‌گردد بلکه از جنبه‌های افزایش درآمد نیز قابل بررسی است.

زباله‌ها طلای کثیف نامیده می‌شوند و اگر به‌درستی و خصوصاً از مبدأ قبل از اینکه با هم مخلوط شده و تحت شرایط رطوبت، شدت تراکم، حرارت دچار واکنش‌های شیمیایی و تبدیل شدن به مواد خطرناک و بی‌خاصیت شدند قابلیت تبدیل شدن به مواد ارزشمند و مفید را داشته و تولید ثروت می‌نمایند. حتی کارخانه‌ها تبدیل این مواد هزینه‌هایی کمتر از کارخانه‌هایی دارند که از مواد اولیه طبیعی استفاده می‌کنند. همان گونه که قبلاً هم اشاره شد به‌دست آوردن این مهم بدون مشارکت مردم به همراه دستگاه‌های ذی‌ربط امکان‌پذیر نمی‌باشد (همان منبع).

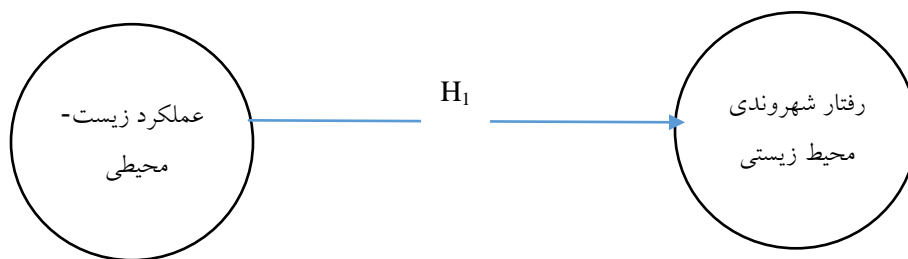
عوامل مؤثر بر مشارکت مردم

عوامل بسیاری بر مشارکت مردم در امر برخورد دوستدار محیط‌زیستی با موضوع پسماند وجود دارد از جمله آگاهی، حساسیت و عملکرد آنها در این خصوص، بدین معنی که مردم یک جامعه چقدر از مباحث مربوط به پسماند و نقش آن در حفظ محیط‌زیست اطلاعات دارند، چقدر نسبت به این موضوع دغدغه و حساسیت دارند، و با توجه به دو مورد قبل چقدر به این موضوع عمل می‌نمایند. شهرداری چه نقشی در رابطه با افزایش مشارکت مردم در این راه دارد. واضح است که اگر مردم از موضوعی مطلع نباشند و اطلاعات لازم را در مورد آن ندانند به تبع آن واکنشی هم نسبت به آن ندارند و برای حل مسئله نمی‌توانند دخالتی داشته باشند چرا که یا اصلاً از آن خبری ندارند یا اگر خبر هم داشته باشند نمی‌دانند که چه کاری بایستی انجام دهند. مثلاً زمانی که دولت‌ها اطلاعات لازم در خصوص یک بیماری مسری را به مردم به نحو شایسته ارائه می‌نمایند می‌بینیم که آن بیماری خیلی بهتر و راحت‌تر کنترل می‌گردد. از طرفی فرهنگ اجتماعی جوامع نیز باید به گونه‌ای باشد که همه چیز را برای زمان حال در نظر نگرفته و برای آیندگان و فرزندان خود ارزش قائل شده و نگران محیط‌زیست خود و آنها، هم باشند اگر مردم اطلاعات کافی داشته ولی اهمیتی برای موضوع محیط‌زیست قائل نباشند رفتار شهروندی مناسبی نخواهند داشت و به دنبال آن عملکردشان هم تحت تأثیر قرار می‌گیرد. تصور کنید جامعه‌ای را که مردم آن با وجود داشتن اطلاعات کافی و احساس مثبت به محیط‌زیست باز هم رفتار شهروندی دوستدار محیط‌زیست ندارند قطعاً نتایج لازم به دست نمی‌آید و بر عکس آن هم بسیار ایده‌آل و ارزشمند است که نفع حال و آینده نسل بشر در آن وجود دارد. شهرداری‌ها

به‌عنوان متولیان امر پسماند شهری که وظیفه جمع‌آوری و بازیافت پسماندهای شهری را به عهده دارند بایستی بااهمیت دادن به این موضوع گام‌های لازم در جهت آموزش مناسب برای طبقات مختلف جامعه در جهت مشارکت حداکثری بردارند و از طرفی از روش‌های علمی و پیشرفته جمع‌آوری زباله و حمل و بازیافت باقیمانده مواد استفاده نمایند، تا در آخر کمترین مقدار و بی‌خطرترین پسماندها که دیگر در حال حاضر کاری برای آنها نمی‌توان انجام داد، دفن شوند (برک‌پور و جهان‌سیر، ۱۳۹۵).

بر مبنای مباحث بیان شده مدل مفهومی تحقیق به شکل ذیل تدوین گردید که عملکرد زیست‌محیطی شهرداری شاهرود به‌عنوان متغیر مستقل و همچنین رفتار شهروندی محیط‌زیستی شهروندان به‌عنوان متغیر وابسته در نظر گرفته شد و براین‌اساس فرضیه تحقیق نیز تدوین شد

فرضیه تحقیق: بین عملکرد زیست‌محیطی شهرداری شاهرود با رفتار شهروندی محیط‌زیستی شهروندان ارتباط معنی‌داری وجود دارد.

پیشینه پژوهش

ردیف	منبع	نتیجه
۱	برک‌پور و جهان‌سیر (۱۳۹۷)	نشان داد سطح رفتار شهروندی محیط‌زیستی شهروندان شهر قزوین پایین بود که به نظر می‌رسد مهم‌ترین عوامل مؤثر در این موضوع پایین بودن سطح دانش زیست‌محیطی و ناکارآمدی عوامل زیرساختی و قانونی کافی جهت بروز این رفتارها است.
۲	رحمان‌پور و رضانی (۱۳۹۷)	نتایج تحقیق نشان داد که آموزش زیست‌محیطی شهروندان منطقه ۵ تبریز بر مدیریت پسماند، مصرف بهینه آب، کاهش آلودگی، فضای سبز، مصرف بهینه انرژی و حفاظت از محیط‌زیست تأثیر مثبت داشته است.
۳	لاله‌پور و همکاران (۱۴۰۰)	شهروندان نسبت به مسائل زیست‌محیطی شهر خود حساسیت و آگاهی لازم را ندارند، اما به دلیل

^۱. Barakpur and Jahansir

<p>عمق مشکلات اقتصادی و اجتماعی آنها، مسائل محیط‌زیستی با جزء دغدغه اصلی مردم نبوده است. همچنین رفتار، نگرش و دانش زیست - محیطی شهروندان در وضعیت مطلوب قرار داشت.</p>		
<p>نتایج نشان داد، عواطف اخلاقی بر رفتار شهروندی زیست - محیطی تأثیر دارد.</p>	<p>عموزاده خلیلی و همکاران (۱۴۰۰)</p>	<p>۴</p>
<p>مردم نسبت به زنان در مورد مسائل زیست‌محیطی دانش بیشتری داشتند و دانش آموزان بزرگ‌تر نگرش محیط‌زیستی زمین و آشکار بیشتری داشتند.</p>	<p>لوین و استرابه (۲۰۱۲)</p>	<p>۵</p>
<p>مفهوم شهروند زیست‌محیطی متضمن رفتار است و آموزش شهروندی زیست‌محیطی به معنای تغییر رفتار است.</p>	<p>گلدمن و همکاران (۲۰۲۰)</p>	<p>۶</p>

روش تحقیق

تحقیق حاضر به لحاظ روش توصیفی از نوع تحقیقات علی می‌باشد و همچنین از نظر جز تحقیقات کاربردی به شمار می‌آید. جامعه آماری تحقیق شهروندان شهر شاهرود بود که با توجه به عدم دسترسی به تمامی آحاد جامعه به استناد به روش جامعه نامعلوم تعداد ۳۸۴ نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند که به صورت تصادفی پرسش‌نامه در اختیار آنها قرار گرفت. ابزار جمع‌آوری اطلاعات با توجه به اهداف تحقیق، پرسش‌نامه محقق ساخته بود طوریکه برای هر کدام از مؤلفه‌ها تعدادی سؤال در نظر گرفته شد بدین صورت که برای رفتار شهروندی زیست‌محیطی سه مؤلفه آگاهی با تعداد ۶ سؤال، دغدغه با تعداد ۴ سؤال و همچنین مؤلفه رعایت و مراقبت با تعداد ۱۱ سؤال و از طرفی عملکرد شهرداری با استفاده از ۸ سؤال مورد سنجش قرار گرفت. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش مدل‌سازی معادلات ساختاری استفاده شد. نرم‌افزار مورد استفاده ورژن ۲ نرم‌افزار Smart-PLS بود. در این روش محقق را به پیچیدگی‌های زندگی اجتماعی (تأثیرگذاری مجموعه‌ای از متغیرها بر یکدیگر به طور یک‌سویه و دوسویه، مستقیم و غیرمستقیم) و همچنین پیچیدگی‌های موجود در اندازه‌گیری سازه‌های پنهان فرهنگی و اجتماعی نزدیک کرده و بنابراین تحلیل کمی از پدیده‌های کیفی را به لحاظ روش‌شناختی، دقیق‌تر و به لحاظ کاربردی واقع‌بینانه‌تر می‌سازد. در تحقیق حاضر از روش حداقل مربعات جزئی استفاده می‌گردد. محققین دلایل متعددی را برای استفاده از روش PLS ذکر نموده‌اند. مهم‌ترین دلیل، برتری این روش برای نمونه‌های کوچک ذکر شده است. دلیل بعدی داده‌های غیرنرمال است که محققین و پژوهشگران در برخی پژوهش‌ها با آن سروکار دارند در نهایت دلیل آخر استفاده از روش PLS روبرو شدن با مدل‌های اندازه‌گیری سازنده است.

تحلیل نتایج

قبل از آزمون فرضیات و باتوجه به اینکه پرسش نامه محقق ساخته بود ابتدا شاخص های ارزیابی برای ابزار مورد ساخته شده مورد بررسی قرار گرفت که شامل پایایی و روایی ابزار می باشد. برای سنجش پایایی از دو معیار پایایی ترکیبی و آلفای کرونباخ و همچنین برای سنجش روایی از دو معیار روایی همگرا و واگرا استفاده می شود.

مقادیر قابل قبول برای پایایی بالاتر از ۰,۷ است درحالی که برای روایی همگرا (AVE) مقدار ۰,۴ می باشد. همانور که در جدول ۱ مشاهده می گردد سطح مقادیر آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی برای تمامی متغیرها و مؤلفه ها بزرگ تر از ۰,۷ به دست آمده است لذا پایایی ابزار تحقیق مورد تأیید قرار گرفت. همچنین مقدار روایی همگرا برای هر کدام از مؤلفه ها بالاتر از مقدار قابل ۰,۴ به دست آمده است لذا روایی همگرا یا میانگین واریانس به اشتراک گذاشته شده مورد تأیید قرار گرفت.

جدول شماره ۱: شاخص اندازه گیری ابزار تحقیق

روایی همگرا	پایایی		متغیر	
	پایایی ترکیبی	آلفای کرونباخ		
۰,۴۷۶	۰,۸۷۹	۰,۸۴۲	عملکرد زیست محیطی شهرداری	
۰,۵۵۴	۰,۸۸۱	۰,۸۴۰	آگاهی	رفتار شهروندی زیست محیطی
۰,۵۶۰	۰,۹۲۶	۰,۹۱۰	دغدغه	
۰,۵۶۱	۰,۸۳۶	۰,۷۳۸	رعایت و مراقبت	

از طرفی برای سنجش روایی، شاخص روایی واگرا یا ماتریس فورنل لارکر نیز باید مورد بررسی قرار گیرد. این روش نشان می دهد چقدر سؤالات یک عامل با سؤالات سایر عوامل تفاوت دارند. برای این منظور از جذر مقدار روایی همگرا استفاده می شود. روایی و اگر وقتی در سطح قابل قبول است که میزان جذر AVE برای هر سازه بیشتر از واریانس اشتراکی بین آن سازه و سازه های دیگر در مدل باشد. همان گونه که ملاحظه می گردد مقادیر قطر اصلی در ماتریس فورنل لارکر که همان جذر AVE می باشد از مقادیر زیر قطر اصلی بیشتر می باشد؛ بنابراین روایی واگرا نیز مورد تأیید قرار گرفت (جدول ۲). لازم به ذکر است در روایی واگرا برای سازه های مرتبه دوم نیازی نیست در ماتریس نتایج آن آورده شود.

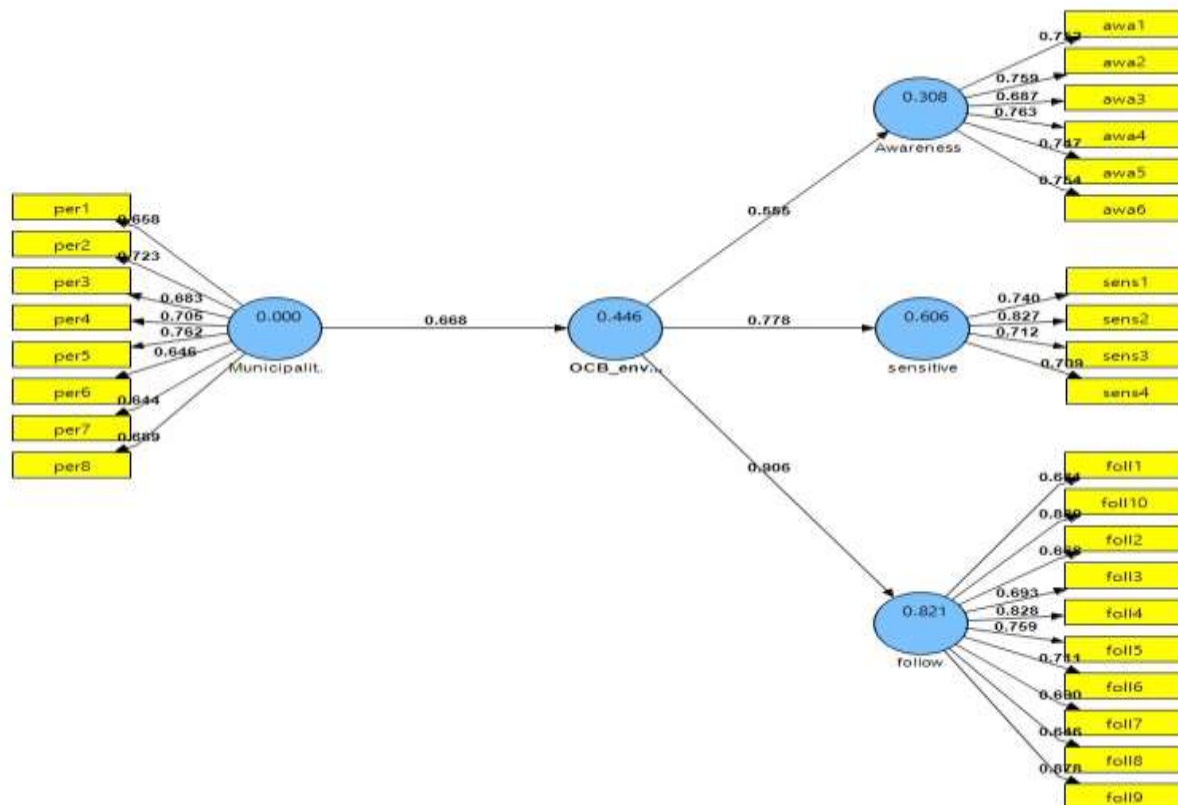

جدول شماره ۲: ماتریس فورنل لارکر

	۴	۳	۲	۱		
۱				۰,۶۹۰	عملکرد زیست محیطی شهرداری	
۲			۰,۷۴۴	۰,۳۶۶	آگاهی	
۳		۰,۷۴۸	۰,۲۲۵	۰,۵۷۶	دغدغه	
۴	۰,۷۴۹	۰,۵۵۵	۰,۴۰۲	۰,۵۹۰	رعایت و مراقبت	

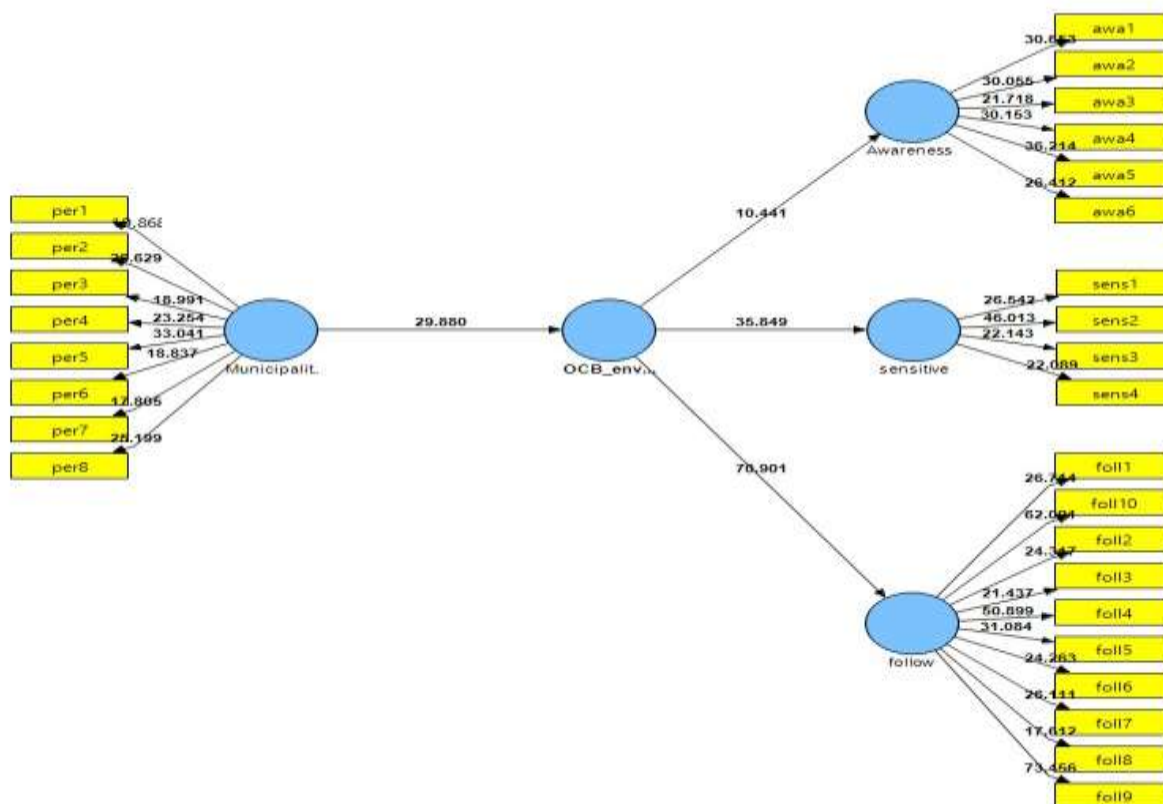
بررسی آزمون مدل ساختاری

در معادلات ساختاری دو خروجی برای هر مدل در نظر گرفته می شود بدین صورت که ابتدا ضرایب مسیر یا رگرسیونی مدل ساختاری مورد بررسی قرار می گیرد و در ادامه برای بررسی معنی داری ضرایب مسیر از ضرایب معنی داری استفاده می شود. زمانی مسیر در مدل ساختاری معنی داری است که مقادیر ضرایب معنی داری از $\pm 1,96$ بزرگ تر باشد در این صورت فرض H_0 رد می گردد.

شکل شماره ۱: ضرایب مسیر مدل ساختاری تحقیق

بررسی نتایج مدل ساختاری تحقیق نشان داد عملکرد زیست محیطی شهرداری ($\beta = 0,668$) در سطح خطای ۵ درصد ارتباط معنی داری با رفتارهای شهروندی زیست محیطی دارد چرا که مقادیر ضرایب معنی داری آن ($t = 29,880$) بزرگتر از سطح بحرانی ۱,۹۶ به دست آمده است لذا فرضیه مورد تأیید قرار گرفت. همچنین با توجه به جهت ضریب مسیر می توان بیان کرد عملکرد زیست محیطی شهرداری باعث افزایش و بهبود رفتارهای شهروندی زیست محیطی شهروندان می گردد.

شکل شماره ۲: ضرایب معنی داری مدل ساختاری تحقیق

از طرفی با استفاده از شاخص GoF ارزیابی کلی مدل ساختاری مورد بررسی قرار گرفت که مقادیر آن برابر ۰,۵۴۱ به دست آمد که نشان می دهد مدل برازش شده قوی و قابل اتکا است.

بحث و نتیجه گیری

بررسی نتایج نشان داد عملکرد زیست محیطی شهرداری ارتباط مثبت و معنی داری با رفتارهای شهروندی زیست محیطی شهروندان دارد. یافته های تحقیق با نتایج ریوس و همکاران (۲۰۲۱)^۱ همخوانی داشت. آنها بیان داشتند عملکرد زیست محیطی در دفن زباله ها توسط

^۱. Rios et al

خدمات شهری نقش مهمی در توسعه و آبادانی شهر دارد. مقوله محیط زیست و حفاظت از آن مهم ترین دغدغه انسان معاصر است. محیط زیست به تمام محیطی اطلاق می شود که انسان به طور مستقیم یا غیرمستقیم به آن وابسته بوده و فرایندی است که از زیستن حمایت می کند. از زمانی که بشر پا بر روی کره خاکی گذاشته، تعامل مداوم و پایداری بین او و جهان طبیعی برقرار بوده است. اما با رشد جمعیت و صنعتی شدن جوامع، تقاضای فزاینده ای را به طبیعت تحمیل و باعث تخریب منابع آن گردید (لاهی پور و همکاران، ۱۴۰۰). رفتار شهروندی محیط زیستی به معنای داشتن دانش، نگرش ها و مهارت هایی در زمینه محیط زیست شهری است، به طوری که این موارد به رفتار طرفدار محیط زیست منجر شود. شهروندان با رفتارهای محیط زیستی، بیشترین مسئولیت را در قبال محیط شهری و بنابراین حفظ ارزش های طبیعی، تاریخی و میراثی آن دارند (برک پور و جهان سیر، ۱۳۹۵). از طرفی با توجه به توسعه جمعیتی و شهری نیاز است مدیران خدمات شهری و شهرداری ها نسبت به عملکرد زیست محیطی خود در قبال برخورد مناسب با حذف زباله های از سطح شهر و امحا آن به بهترین شکل ممکن که کمترین آسیب را برای محیط زیست داشته باشد در نظر گیرند.

شهرداری خود به عنوان متولی محیط زیست و مسئول ارتقا کیفیت محیط زیست و کاهش تخریب ها و زیان های مختلف نیز یکی از عوامل مهم تأثیرگذار بر رفتار شهروندان است. البته آگاهی افراد، فشار نهادها و سازمان های زیست محیطی مانند شهرداری ها، مشکلات زیست محیطی و موارد بسیاری دیگر باعث شده که مباحث زیست محیطی در سازمان ها و شرکت ها ورود پیدا نماید چراکه سازمان هایی مانند آموزش و پرورش در نقش آموزشی و سازمان هایی مانند شهرداری ها در نقش اجراکننده نقش بسیار مهمی در این زمینه دارند. در پژوهش های مختلفی تأثیر نهادهایی مانند شهرداری ها و یا سازمان های وابسته به شهرداری ها مانند زیباسازی شهر، فضای سبز و ... بر کاهش تخریب های زیست محیطی را مؤثر اعلام کردند و تا حدود زیادی رفتار تمام بر احترام شهرداری ها با محیط زیست را تأثیرگذار از سایر تبلیغات زیست محیطی دانسته اند (برک پور و جهان سیر، ۱۳۹۵). برخی محققان نوشته اند در زندگی محیط شهری رفتار محیط دوستانه شهروندان، نشئت گرفته از عوامل مختلفی است که طبقه اقتصادی و اجتماعی، موقعیت شغلی و تأهل و مسئولیت پذیری افراد را از عوامل مهم تأثیرگذار بر رفتار شهروندان می دانند. همچنین فرهنگ سازی در همه اقشار را وظیفه شهرداری ها نیز می دانند زیرا با ارتقا آگاهی افراد جامعه می توانند تعیین کننده نقش مفید و مؤثر شهروند زیست محیطی نیز باشد (احمدیان و حقیقتیان، ۱۳۹۵). (کلاهی و همکاران، ۱۳۹۸) نیز در پژوهش خود عوامل مختلفی را مؤثر بر رفتار زیست محیطی شهروندان می داند از جمله افزایش جمعیت، رشد فزاینده جمعیت

¹ . Lalepour et al

² . Berkpur and Jahan Sir

³ . Ahmadiyya and the truth

⁴ . Kolahi et al

شهری، تغییر سبک زندگی، مصرف‌گرایی و مدرنیزاسیون از جمله عوامل مهمی هستند که بر رفتارهای محیط‌زیست انسان تأثیر شگرفی دارند که باعث ایجاد عدم توازن و تعادل شده و تعارضات زیادی را به وجود آورده‌اند، مثلاً پیشرفت شهرها و غلبه آن بر طبیعت زمینه‌ساز تخریب اراضی و آلودگی‌های گسترده آب، خاک و هوا شده است که در نتیجه بررسی رفتار شهروندان بر طبیعت می‌تواند یکی از موضوعات اساسی محیط‌زیستی باشد که شهرداری‌ها با فرهنگ‌سازی و احترام به طبیعت و دعایت اصول گسترش شهروندی می‌توانند عامل مهمی در این زمینه باشند. آنچه نتایج نشان می‌دهد شهروندان با رفتارهای خود، می‌توانند در کاهش مشکلات مربوط به محیط شهری خود نقش مهمی را ایفا نمایند. آنها وظیفه دارند که دانش و آگاهی خود را نسبت به مسائل محیط‌زیستی شهر خود بالا ببرند، نسبت به مسائل پیرامونی خود حساسیت و نگرانی داشته باشند و در کاهش مشکلات شهری مشارکت نمایند. تحقق این رفتارها به معنای تحقق رفتار شهروندی محیط‌زیستی است؛ بنابراین بررسی و شناسایی عوامل مؤثر بر رفتارهای محیط‌زیستی شهروندان ضروری می‌نماید ولی البته اینکه گفته شود که مدیریت شهری به‌عنوان بزرگ‌ترین نهاد عمومی غیردولتی می‌تواند مسئولیت و نقش عمده‌ای را در مدیریت محیط‌زیست شهری ایفا کند، نیز درست نیست زیرا باید با این مسئله کنار بیاییم که اعمال مدیریت صحیح محیط‌زیستی در شهرداری‌ها به ساختار تشکیلاتی و سازمانی، نیروی انسانی و منابع مالی نیاز دارد. امروزه در شهرداری‌های کشور به‌واسطه وجود دغدغه‌های مالی و اجرایی، جایگاه اصلی شهرداری متأسفانه به دست فراموشی سپرده شده، به‌رحال طبیعی است شهرداری‌ها اصولاً نیازی به گسترش حیطه وظایف خود به‌ویژه مسائل محیط‌زیستی به دلیل همین مسائل احساس نکنند؛ بنابراین با توجه به یافته‌های تحقیق می‌توان گفت مهم‌ترین عامل مؤثر در توسعه رفتارهای شهروندی زیست‌محیطی عملکرد محیط‌زیستی شهرداری می‌باشد.

منابع

- آزادخانی، پاکزاد. (۱۳۹۹). نقش آگاهی و شناخت زیست‌محیطی در ایجاد اکوتوریسم پایدار (مطالعه موردی: شهرستان ایلام). پایداری، توسعه و محیط‌زیست. 83-98, 1(1), احمدیان، داریوش، حقیقت این، منصور. (۱۳۹۵). تحلیل جامعه‌شناختی نقش عوامل فرهنگی بر رفتارهای زیست‌محیطی شهری مورد مطالعه (شهروندان شهر کرمانشاه). مطالعات جامعه‌شناختی شهری. 51-76, 6(18), امیراعلایی، علیرضا، میردامادی، سید مهدی و حسینی، سید جمال فرج‌الله. (۱۳۸۹). نقش عوامل آموزشی و فرهنگی - اجتماعی بر مشارکت مردم در بازیافت زباله‌ها. نشریه سنبله، ص ۳۹.
- برک پور، ناصر و جهان سیر، فاطمه. (۱۳۹۵). شهروندی محیط‌زیستی و تحلیل رفتار شهروندی در شهر قزوین. هویت شهر. ۱۰ (۲۸)، ۵۳-۶۶.
- رحمان پور، شبنم، رضائی، محمدابراهیم. (۱۳۹۷). بررسی نقش آموزش محیط‌زیست جوامع محلی در عملکرد زیست‌محیطی شهروندان محدوده منطقه ۵ شهرداری تبریز. مطالعات جامعه‌شناسی. 151-169, 11(41), عبدلی، محمدعلی. (۱۳۹۵). بازیافت مواد زاید جامد شهری (کاهش، استفاده مجدد و بازچرخش). مؤسسه چاپ و انتشارات دانشگاه تهران. ص ۴۰۴.
- عمو راد خلیلی، جواد، شجاعی، سامره و گرجی، محمدباقر. (۱۴۰۰). ارائه الگوی رفتار شهروندی زیست - محیطی با تأکید بر عواطف اخلاقی در صنایع تولیدی استان مازندران. فصلنامه پژوهش‌های اخلاقی. ۲ (۱۲)، ص ۲۲۱-۲۳۸.

فیروزجایی گلوگاه، علی اصغر، شفیعی، آزاده. (۱۳۹۶). آسیب شناسی شهروندی زیست محیطی با تأکید بر بی تفاوتی زیست محیطی (مورد مطالعه: شهروندان شهر یزد). مطالعات جامعه شناختی شهری. 7(25), 19-42.

کلاهی، مهدی، انتقام کش، نرگس، محمود مولائی کرمانی، بتول. (۱۳۹۸). نقش مؤلفه های فرهنگی - اجتماعی بر رفتار محیط زیستی شهروندان، مطالعه موردی: شیروان. فصلنامه علمی - پژوهشی پژوهش های بوم شناسی شهری 10(20), 41-56. doi: 10.30473/grup.2020.7078

لاله پور، منیژه، سلطانزاده، رحیمه، نصیریان بدیعی، سحر. (۱۴۰۰). بررسی مؤلفه های شهروند محیط زیستی و ارتباط آن با رفتار زیست محیطی شهروندان (مطالعه موردی: شهر مراغه). فصلنامه علمی - پژوهشی پژوهش و برنامه ریزی شهری 10(20), 41-56. doi: 10.30495/jupm.2021.4633

Goldman, D., Hansmann, R., Činčera, J., Radović, V., Telešienė, A., Balžekienė, A., & Vávra, J. (2020). Education for environmental citizenship and responsible environmental behaviour. In *Conceptualizing environmental citizenship for 21st century education* (pp. 115-137). Springer, Cham.

Levine, D. S., & Strube, M. J. (2012). Environmental attitudes, knowledge, intentions and behaviors among college students. *The Journal of social psychology, 152*(3), 308-326.

Ríos, A. M., & Picazo-Tadeo, A. J. (2021). Measuring environmental performance in the treatment of municipal solid waste: The case of the European Union-28. *Ecological Indicators, 123*, 107328.